AVİM Yorum • No: 2021 / 42 • Temmuz

KAFKASLARDA TÜRKİYE-AZERBAYCAN İŞBİRLİĞİ KUVVETLENİYOR: ŞUŞA BEYANNAMESİ

Tutku DİLAVER

Analist

Azerbaycan ve Türkiye arasında yıllardan beri kararlılıkla atılan adımlara bir yenisi daha eklendi. Geçtiğimiz Haziran ayında Türkiye ile Azerbaycan arasında imzalanan Şuşa Beyannamesiyle Türkiye ve Azerbaycan geleceğe dair beklentilerini ortaya koyarak, kararlılıklarını yinelemiş oldular.

Şuşa beyannamesinin giriş kısmında da belirtildiği gibi Azerbaycan ve Türkiye arasında daha önce benzer maddelere yer verilen anlaşmalar bulunuyordu. 1994 yılında imzalanan n Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve Çok Yönlü İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Anlaşma ile Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Protokolü iki ülke arasındaki erken dönem işbirliğini temsil ediyordu. 2010 yılında iki ülke arasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması iki ülke arasındaki askeri işbirliğinin temel taşlarından birini oluşturdu. Bu anlaşmanın 10. Yılından kısa bir süre sonra imzalanan Şuşa Beyannamesi de temelde bu anlaşmasının ikinci 10 yıllık süresinin onay töreni olarak görülebilir. Zira 2010 yılındaki anlaşmaya göre, anlaşma 10 yıllık periyodlar halinde, taraflardan biri itiraz etmediği sürece, kendiliğinden uzamaktadır. Şuşa beyannamesi de iki ülke meclislerinden onaylanma gereği bulunmayacak şekilde bir beyanname şeklinde yapıldı. Ancak iki ülkenin 10 yıl içerisindeki kazanımlarını da hesaba katarak 2010 yılından bu yana belirlenen ortak vizyonun geliştirilmek istendiği anlaşılıyor.

Beyannamenin maddelerine bakıldığında askeri, savunma sanayii, enerji, kültür ve uzay bilimleri alanlarından oluşan geniş bir yelpazede konuya yer verildiği görülüyor. Ancak beyannamenin NATO zirvesinin tamamlanmasından bir gün sonra imzalanmış olması, dikkatlerin savunma ve askeri işbirliği maddeleri üzerine dönmesine neden oldu. NATOnun yeni doktrin ve misyon arayışının ana tema olduğu Haziran ayındaki NATO Zirvesinin sonuç belgesinde yer alan Rusya imgesi, Şuşa beyannamesi hakkında yapılan yorumları da etkilemiş görünüyor. NATO sonuç belgesinden Gürcistan, Ukrayna ve Moldovadaki faaliyetleri nedeniyle Rusyaya karşı takınılan tutumun sertleşeceği anlaşılıyor[1]. Dolayısıyla, NATOnun Kafkasyada Gürcistan dışında başka Kafkas ülkeleriyle kuracağı ilişkiler yakından takip ediliyor.

Böyle bir ortamda, beyannamenin NATO şartı ile benzer ifadelere sahip olması Rus yetkililerin de dikkatini çekmişe benziyor. Konu hakkında çalışan akademisyenler tarafından yapılan değerlendirmelerde de beyannamede yer alan tarafların herhangi birinin kanaatine göre ifadesiyle ve kendilerine yapılacak bir tehdit veya saldırı karşısında BM Şartına uygun şekilde hareket edecekleri ifadelerinin NATO 4. ve 5. Maddeleri ile kolektif meşru müdafaa kavramını açık şekilde çağrıştırdığına yer veriliyor[2]. Keza Kremlin Sözcüsü Dimitry Peskov, konuyla ilgili yaptığı açıklamada NATO üyesi Türkiye ile Azerbaycan arasındaki işbirliğini, Rusyanın çıkarları açısından dikkatle takip ettiklerini dile getirdi[3].

Hatırlanacağı üzere, Ermenistanın daha önce NATO ve AB ile kurmaya çalıştığı ilişkiler Rusya tarafından hoş karşılanmamıştı. NATOnun kendisini güneyden çevrelemesi ihtimaline karşı tetikte bekleyen Rusya, Karabağ savaşı sonrasında Ermenistanda yeni üsler elde ederek bu tehdidi uzaklaştırma imkânı da elde etti. AGİT veya BMnin dahil olmadığı barış gücü aracılığıyla bölgedeki varlığını uzun bir süre daha koruyacak gibi görünüyor. Ancak her ne kadar Kasım 2020de imzalanan Azerbaycan-Ermenistan-Rusya mutabakatında Türkiyenin ismi geçmiyorsa da, gerek Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov gerekse de Sözcü Peskov Türkiyenin bu sürecin dışında tutulamayacağını defalarca dile getirmişti. Yapılan açıklamalardan ikili ve çoklu mutabakatlar yoluyla bölge ülkelerinin farklı misyonlara dahil olabileceği sinyalleri verilmişti. Bu bağlamda Karabağdaki ateşkesin izlenmesi için Rusya ile kurulan ortak gözlem merkezi örnek olarak verilebilir. Ancak Azerbaycan Türkiyenin barış anlaşması müzakerelerinde yer alması konusunda istikrarlı şekilde istekte bulunuyordu. Bu durumda iki ülke arasındaki iradenin, Şuşa gibi özel bir şehirde, tekrar ortaya konulması da bu isteğin kuvvetli bir şekilde tekrarlanması anlamına geliyor.

Beyanname içerisinde iki ülkenin başka bir ülke karşısında ittifak kurmadıklarına özellikle vurgu yapıldığı dikkat çekiliyor. Bu maddenin beyannameye eklenmesindeki temel nedenin Rusyanın tepkisini çekmeme isteğinden ileri geliyor. Ancak öte yandan iki ülkenin ortak ve ayrı ayrı çıkarlarının karşılıklı güvence altına alındığı, dolayısıyla dolaylı yoldan üçüncü ülkelere karşı caydırıcı bir imaj verilmek istendiği anlaşılıyor.

Beyannamenin başka bir önemli ayağını ise bölgesel ulaşım yollarının açılmasının oluşturduğu görülüyor. Özellikle 10 Kasım mutabakatında ve Ocak 2021deki bildiride ismi verilmeden bahsedilen zengezur koridoruna burada ismen yer verildiği görülüyor. Azerbacyanın Nahçıvana ve dolayısıyla Türkiyeye bağlantısında önemli bir güzergah olan Zengezur ya da diğer adıyla Meğri koridoru iki ülkenin orta vadeli en önemli hedeflerinden biri olarak görünüyor. Bilindiği üzere Rusya, Gürcistanla yaşadığı sorunlar nedeniyle güney Kafkasya bölgesine ulaşım için yıllardır bağlantı alternatifleri üzerinde çalışmalar yapıyordu. Bu kapsamda Kuzey-Güney bağlantı yolunun inşası için çeşitli anlaşmalar ve ön sözleşmeler yapılmıştı[4]. Ancak yüksek maliyetler ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki gerginlik nedeniyle güzergah tam olarak belirlenemiyordu. Karabağın Azerbaycan tarafından kısmen geri alınmasının ardından, Rusyanın öncülüğünde ilk öncelikli konu olarak Sovyetler Döneminden kalma Bakü-Erivan-Moskova tren yolu hattının açılması gündeme geldi. Rusya, Türkiye-Azerbaycan, Ermenistan ve İranın farklı beklentileri olsa da uzun zamandır açılması planlanan bu yolların açılmasıyla her ülke için

kazançlı bir yatırım sağlanmış olacak. Ancak Nahçıvan bağlantısında yaşanacak herhangi bir sorun, Türkiye ve Azerbaycan açısından son derece olumsuz karşılanacaktır. Keza bu iki ülke Nahçıvana açılacak yolu orta koridor adı verilen ulaşım koridorunun bir parçası olarak görüyor[5]. Zaten Şuşa Beyannamesinde de bu koridordan orta koridor olarak bahsedildiği görülüyor[6]. Zengezur koridorunun yapımıyla eşgüdümlü olarak Kars Nahçıvan demiryolunun revize edilerek Bakü-Tiflis-Kars hattına bağlanması planlanıyor[7]. Dolayısıyla iki ülke arasında imzalanan beyannamede bu konuya özel yer verilmesi iki ülke için öneminin de altını bir kez daha çizerken, karşılıklı çıkarlarını olası olumsuzluklara karşı koruyacakları imajı verilmek istenmiş görünüyor. Keza son günlerde Ermenistan ve Azerbaycan arasında sınır bölgesinde yaşanan gerginlik sonucunda bölgeye Rus Barış gücünün karakol açmak ihtiyacı hissetmesi, yolun geleceğiyle ilgili soru işaretlerine neden oluyor.

Benzer şekilde Şuşa beyannamesinde Güney Gaz Koridorunun güvenliği meselesine vurgu yapıldığı görülüyor. Geçtiğimiz yıl Ermenistanın Tovuza gerçekleştirdiği saldırı sonrasında iki ülkenin enerji güvenliği konusundaki endişeleri artmıştı. Bu nedenle beyannamede bu konuya bir madde ile yer verdikleri anlaşılıyor.

Buraya kadar değerlendirilen başlıklardan Şuşa Beyannamesinin iki ülkenin geleceğe dair bakışına ve orta vadede gerçekleştirmek istediği projelere odaklandıkları ve buna bağlı hareket ettikleri rahatlıkla anlaşılıyor. Öte yandan Şuşa Beyannamesinde bahsedilen Türk dünyasıyla işbirliği konusundaki uzun vadeli hedefler iki ülkenin bölgesel ve bölgeler arası işbirliğinde rol alma isteğini de ortaya koyuyor.

**Fotoğraf Azernews web adresinden alınmıştır.*

[1] NATO Basın Açıklamaları, Brussels Summit Communiqué, NATO Resmi İnternet Sitesi, 14 Temmuz 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm.

[2] Çağrı Erhan, Birimiz İkimiz, İkimiz Birimiz İçin, *Haber 7*, 4 Temmuz 2021, https://www.haber7.com/yazarlar/cagri-erhan/3116781-birimiz-ikimiz-ikimiz-birimiz-icin.

[3] Russia monitoring talk of Turkish military base in Azerbaijan, says Kremlin, *Reuters*, 18 Haziran 2021, https://www.reuters.com/world/russia-monitoring-talk-turkish-military-base-azerbaijan-says-kremlin-2021-06-18/.

[4] Armenia and Indias Vision of North-South Corridor: A Strategy or a Pipe Dream?, *Armenian Weekly*, 24 Mart 2021, https://armenianweekly.com/2021/03/24/armenia-and-indias-vision-of-north-south-corridor-a-strategy-or-a-pipe-dream/#

[5] Orkhan Bagırov, The Nakhchivan corridor will boost connectivity in the Caucasus, *Euractive*

, 15 Ocak 2021, https://www.euractiv.com/section/azerbaijan/opinion/the-nakhchivan-corridor-will-boost-connectivity-in-caucasus/

[6] Şuşa Beyannamesi T.C Cumhurbaşkanlığı Resmi İnternet Sitesi, https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azaebaycan-SusaBeyannamesi.pdf.

[7] Ruslan Rehimov, Zengezur koridoru Türkiye ile Azerbaycan arasında yeni bağlantı sağlayacak, *Anadolu Ajansı,* 30 Mayıs 2021, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/zengezur-koridoru-turkiye-ile-azerbaycan-arasinda-yeni-baglanti-saglayacak/2259193.

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM'e katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2026. "KAFKASLARDA TÜRKİYE-AZERBAYCAN İŞBİRLİĞİ KUVVETLENİYOR: ŞUŞA BEYANNAMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2021 / 42. Temmuz 09, Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/KAFKASLARDA-TURKIYE-AZERBAYCAN-ISBIRLIGI-KUVVETLENIYOR-SUSA-BEYANNAMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır